

Nr 1199

Av fröken **Sandell**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 40, med förslag till ändring i regeringsformen, m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 40 föreslås en grundlagsändring vilken innefattar en omläggning av riksdagens utskottsorganisation och som i huvudsak följer grundlagberedningens betänkande »Ny utskottsorganisation», framlagt hösten 1969. Detta betänkande förefaller vara onödigt forcerat mot bakgrunden av att riksdagen så nyligen genomfört en grundlagsändring vari också låg en viss förändring av utskottsorganisationen.

Det gäller riksdagens arbetsformer, och justitieministern anför i propositionen att det i första hand får ankomma på riksdagen själv att bestämma hur dess verksamhet skall utformas.

Det torde också kunna anses som naturligt att sådana frågor beredes på sådant sätt att riksdagsledamöterna klart kan förutse verkningarna av vad som kommer att genomföras. Informationen om den planerade reformen har uppenbarligen inte varit tillräcklig. En sådan information på ett förberedande stadium var särskilt viktig, eftersom betänkandet inte remissbehandlats med allt vad det innebär i fråga om stimulans till offentlig debatt. Ett verkligt samråd med riksdagsgrupperna och riksdagens förvaltningskontor skulle också ha lett till bättre information och en mindre kostsam omplanering av det provisoriska riksdagshusets lokaler och inflyttningen i dessa inför den föreslagna omläggningen.

Förslaget innebär övergång till ett system med fackutskott. Alla frågor inom ett ämnesområde — lagstiftnings-, organisations- och anslagsfrågor samt även utgiftsfrågor — skall i princip behandlas av ett och samma utskott. Principen har dock undantag. Konstitutionsutskottet föreslås behålla sin ställning som exklusivt utskott för grundlagsfrågor. Om fackutskotten i enskilt fall så beslutar kan frågor överföras från detta utskott till andra utskott för beredning eller, om man så önskar, kan den nuvarande ordningen med tillsättandet av sammansatt utskott samt möjligheten att tillsätta särskilda utskott bestå. Således har i stor utsträckning nuvarande arbetsformer inom och mellan utskotten bibehållits. Utökningen av utrikesnämnden till 10 ledamöter med självskrivet ledamotskap för talmannen torde inte vara något att invända emot. Inte heller att utrikesnämnden i anslutning därtill övertar talmanskonferensens befogenheter när det gäller att besluta om att riksdagens krigsdelegation skall överta riksdagens uppgifter.

Men inför förslaget i övrigt kan stor tveksamhet råda, i varje fall då det

gäller snabbbehandlingen av detsamma och avsikten att införa det nya systemet samtidigt med att riksdagen i övrigt begynner helt ny organisation. 1971 börjar en ny riksdag där säkert mer än 2/3 av ledamöterna har erfarenheter från högst två riksdagsperioder eller kommer att vara helt nya. Att stadfästa en grundlagsändring som huvudsakligen gäller riksdagens interna arbetsformer under sådana omständigheter synes vara mindre välbetänkt, i synnerhet som den nuvarande utskottsorganisationen fungerar bra. Det förefaller befogat att låta den nya riksdagen verka en tid med nuvarande utskottssystem innan man tar ställning till förändringar. En direkt förvärvad kunskap om systemet kan inte ersättas med några dagars studier under höstriksdagen, vilket föreslås för de nyvalda riksdagsmännens del. Man kan för övrigt ha sina dubier om det är i grundlagarnas anda, även om det inte finns några lagtekniska hinder, att genomföra en reform på sådana premisser. Genom den nuvarande uppdelningen av arbetsuppgifterna har riksdagsledamöterna delgivit insikter i för samhället betydelsefulla olika intresseområden på ett annat sätt än som blir fallet om den föreslagna organisationen med fackutskott genomföres.

Det är främst den specialisering som blir följden som talar emot förslaget för den nya utskottsorganisationen. Vad som anförts beträffande erfarenheterna av den nya departementsindelningen och jämförelsen med denna kan inte anses vara relevant. Inom regeringen är det utan tvivel en fördel att varje departements arbetsområde klarare markerats, men även om varje fackdepartement självständigt förbereder sina ärenden blir här dock en samordning genom statsrådsberedningen, och ansvaret delas när det slutgiltiga beslutet fattas. Något av detta ligger nu i den organisation som styr statsutskottets arbetssätt. Avdelningarna förbereder ärenden av mera specialiserad natur, men in pleno kan statsutskottet jämföras med statsrådsberedningen. Ehuru ledamöterna inom varje avdelning blir något av specialister, besitter de ändå en överblick av samtliga till statsutskottet remitterade ärenden, vilket måste anses vara av stor betydelse för deras kontakter med väljarkåren. På samma sätt får ledamöterna i jordbruksutskottet och lagutskotten tillgodogöra sig en mer mångsidig bild av samhällslivet och blir därmed såväl i riksdagen som inför sina väljare bättre skickade att bedöma de mera långsiktiga aspekterna på riksdagens beslut. Ett erkännande av detta ligger väl också i 1968 och 1969 års grundlagsbeslut om oförändrade arbetsformer för statsutskottet. Mycket tyder på att grundlagberedningen saknat tillräckligt underlag för en verklig bestämning av fackutskottens ämnesområden och skjuter från sig ett bestämt ställningstagande genom ett allmänt resonemang som leder fram till förslaget att endast grunddragen i utskottssystemet skall bestämmas i grundlag men att detaljerna bör, genom vanliga riksdagsbeslut, regleras i författning.

En stark koncentration till begränsade ämnesområden torde inte heller kunna bevisas leda till ökad aktivitet och effektivitet i riksdagsarbetet, och

diskussionen om kompetensområden förefaller kunna bereda svårigheter vid ärendenas remittering även i fortsättningen. En snabb behandling av ärendena i riksdagen har givetvis i byråkratisk mening en stor betydelse, men för parlamentariker bör i första hand frågan om insyn och självständighet vid samhällsfrågornas avgörande ses från demokratisk synpunkt och därför prioriteras framför kravet på effektivitet. Fackutskott, mer eller mindre bundna till speciella departement, kan också i sig innebära risker för att riksdagens inflytande begränsas i förhållande till nuvarande ordning. Systemet kan också föranleda en onödigt spänning emellan olika kompetensområden.

Förslaget att statsråd skall beredas tillfälle att närvara vid utskottsbehandling torde inte heller kunna bidra till en bättre balans i dessa avseenden. Det kan inte heller betecknas som ett led i en rationalisering av kansli- och riksdagsarbetet. Riksdagen torde inte vara betjänt av att tillföra statsråden nya arbetsuppgifter av den art som detta förslag innebär.

Den s. k. initiativrätten som avses införas i varje utskott är även en fråga som från demokratisk synpunkt ytterligare behöver penetreras. Motioner, interpellationer och enkla frågor har hitintills förefallit kunna ge riksdagsledamöterna utlopp för deras initiativrätt. Förslaget om nyordning på detta område underbyggs heller inte av någon övertygande argumentering.

Det helt nya utskottet, finansutskottet, kommer att som främsta uppgift ha att granska och avge utlåtande om den framlagda budgeten. På grundval av detta utlåtande avhålls sedan (inom en månad efter sessionens början) en debatt av allmän och principiell karaktär, och riksdagen har då att ta ställning till huvudlinjerna i finanspolitiken. Detta ställningstagande skall sedan tjäna som vägledning för övriga utskott vid deras beredning av statsbudgeten. Inrättandet av ett sådant finansutskott, som ju skall tillgodose riksdagens budgetreglerande funktion, innebär en modifikation av normen om utskottens indelning efter materiella grunder (s. 77 i propositionen). Ytterligare exempel på dylika modifikationer förekommer i förslaget, vilka resulterar i stor tveksamhet för den som skall vara med och besluta i ärendet. Förslaget innebär genomförandet av ett utskottssystem som betecknas som en organisation med fackutskott men som innehåller ett flertal osäkra moment av sådan art att, även om riksdagen nu tar själva grundlagsbeslutet, det måste innebära åtskilliga överväganden innan organisationen kan fungera. Ett bättre underbyggt förslag när det gäller riksdagens framtida arbetsformer borde riksdagen ha som underlag när nu så mycket annat i samband med övergången till enkammarriksdagen kan bli svårt att bemästra och det i dagens situation inte synes vara sådan tidsnöd att det krävs en snabb förändring av den utskottsorganisation vilken är grundvalen för den del av riksdagsarbetet som otvivelaktigt fungerar bäst. En reform beträffande utskotten synes böra prövas i samband med att grundlagbered-

ningen tar ställning till ytterligare aviserade förändringar, t. ex. i fråga om förändring av budgetåret.

Refererande till ovanstående föreslås,

att riksdagen — med uttalande om att frågan om en ny utskottsorganisation bör bli föremål för ytterligare överväganden inom grundlagberedningen — avslår propositionen nr 40 såvitt angår förslaget till utskottsorganisation.

Stockholm den 1 april 1970

Viola Sandell (s)
